

قبل از وقوع واقعه عاقل باشیم

چگونگی غلبه بر بحرانها در مدارس

نویسندگان

ویلیام یول و آنه کلد

مترجم

دکتر سپیده امیدواری

(روانپزشک، عضو هیئت علمی پژوهشکده علوم بهداشتی جهاد دانشگاهی)

ویراستار

معصومه امینی کاشانی

(بان‌شناس)

سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی

۱۳۹۰

سر شتابه	پرل، ویلیام - Yule, William
عنوان و نام پدیدآور	قبل از وقوع واقعه عاقل باشیم: چگونگی غلبه بر بحران‌ها در مدارس / ویلیام پرل، آنه گلد؛ ترجمه سیده امیدواری.
مشخصات نشر	تهران: سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری	۱۴۴ ص: ۱ جدول، نمودار.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۱۰۲-۲۰۵-۰
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	عنوان اصلی: Wise before the event: coping with crises in schools
موضوع	بلاها - جنبه های روان شناسی
موضوع	شاگردان - روان شناسی
موضوع	شاگردان ابتدایی - روان شناسی
موضوع	کودکان - روان شناسی
موضوع	نوجوانان - روان شناسی
موضوع	مشاوره - دستاورها
موضوع	مدارس - مدیریت بحران
شماره افزوده	گلد، آنه - Gold, Anne
شماره افزوده	امیدواری، سیده - ۱۱۳۳۲ مترجم
شماره افزوده	سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی
رده بندی کنگره	BF۷۷۳.۱۹۱ ب۱ ۱۳۹۰
رده بندی دیویی	۶۵۰
شماره کتابشناسی ملی	۲۳۰۸۱۷۴

قبل از وقوع واقعه عاقل باشیم: چگونگی غلبه بر بحران‌ها در مدارس

مترجم: دکتر سیده امیدواری

ویراستار: معصومه امینی کلشانی

حروفچین: اکرم هاشمی - صفحه آرا: فاطمه ربیعی - طراح جلد: شهره سلطان محمدی

ناشر: سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی

چاپ: اول - ۱۳۹۰ - شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۴۰۰۰ تومان - شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۲-۲۰۵-۰

کلیه حقوق محفوظ است. تکثیر بدون اجازه از هر قسمت از این کتاب، به هر شکل، اکیداً ممنوع است.

© 1993 Calouste Gulbenkian Foundation

Reprinted 1994, 1997, 2006

این اثر ترجمه کتاب Wise before the event - Coping with crises in schools است که با کمک اجازه از بنیاد کالوسته گلبنکیان به فارسی ترجمه و انتشار یافته است. کتاب مزبور از سوی این بنیاد، لیبسون و شانه لندن، اولین بار در سال ۱۹۹۳ در انگلستان چاپ رسید و در سالهای ۱۹۹۴، ۱۹۹۷ و ۲۰۰۶ تجدید چاپ گردید.

حقوق دکتر ویلیام پرل و آنه گلد، به عنوان نویسندگان کتاب، مطابق قانون حق چاپ، طراحی و ثبت اختراعات سال ۱۹۸۸، مورد تأکید قرار می‌گیرد. بنیاد کالوسته گلبنکیان، لیبسون و شانه لندن، هیچگونه مسئولیتی در مورد انتشار ترجمه این کتاب به زبان فارسی ندارند.

سازمان انتشارات

نشانی سازمان انتشارات: تهران، خیابان انقلاب اسلامی، خیابان فخرروزی، خیابان شهدای ولایتروزی، پلاک ۷۲، تلفن: ۶۶۴۶۳۷۳

مرکز پخش:

تهران، خیابان انقلاب، بین لیبسون و چهارراه ولیعصر، جنب مؤسسه نمایشگاه‌های فرهنگی ایران، نمایشگاه و فروشگاه کتاب جهاد دانشگاهی،

تلفن: ۶۶۴۸۷۲۵-۶

پست الکترونیکی: info@jsba.ir

پایگاه اطلاع‌رسانی: www.jsba.ir

فهرست مطالب

موضوع

صفحه

۱۳	در باره نویسندگان کتاب
۱۵	مقدمه نویسندگان کتاب بر ترجمه فارسی اثر
۱۷	مقدمه مترجم
۲۳	وقایع ناگوار در مدارس ایران
۲۳	(۱) مرگ شش دانش آموز در دریاچه مصنوعی پارک شهر تهران
۲۵	(۲) آتش سوزی در مدرسه و مرگ ۱۳ دانش آموز
۲۶	(۳) کشته شدن دانش آموزان در تصادفات جاده ای
۲۷	(۴) غرق شدن ۵ دانش آموز دختر در اردویی تفریحی
۲۸	(۵) مرگ یک دانش آموز ۱۳ ساله به علت برق گرفتگی
۲۹	(۶) سوختگی شدید ۸ دانش آموز در آتش سوزی مدرسه
۲۹	(۷) مرگ یک معلم
۳۰	(۸) ربوده شدن دانش آموز ۸ ساله در راه مدرسه
۳۰	(۹) مرگ یک دانش آموز خردسال
۳۱	(۱۰) مرگ یک دانش آموز در راه مدرسه
۳۲	(۱۱) تصادف سرویس مدرسه و مرگ ۳ دانش آموز
۳۳	دیاچه
۳۵	مقدمه
۳۹	بلايا و اثرات آنها
۴۱	حوادث داخل مدرسه
۴۱	حوادث خارج از مدرسه
۴۴	پنج مثال موردی

۴۴	(۱) بازماندگان "Herald of Free Enterprise"
۵۰	(۲) غرق شدن کشتی تفریحی ژوپیتر
۵۱	برخی واکنشها در مدرسه
۵۳	اثرات بر عملکرد دانش آموزان در مدرسه
۵۵	(۳) بحران "Hillsborough"
۵۶	(۴) یک معلم
۵۸	(۵) یک تصادف اتومبیل
۶۱	واکنشها به استرسهای بزرگ در بزرگسالان و کودکان و نوجوانان
۶۳	اختلال استرس پس از سانحه
۶۴	(۱) تجربه مجدد حادثه تکان دهنده
۶۵	(۲) اجتناب از فکر کردن در باره تجربه
۶۵	الف. صحبت نکردن با والدین
۶۶	ب. صحبت نکردن با هم سن و سالان
۶۶	ج. احساس وجود آینده‌ای کوتاه و تغییر اولویتها
۶۶	د. احساس گناه
۶۷	(۳) تشدید اضطراب و برانگیختگی
۶۷	الف. مشکلات تمرکز
۶۷	ب. اختلال در خواب
۶۷	ج. مشکلات جدا شدن
۶۸	د. مشکلات حافظه
۶۸	ذ. افزایش گوش به زنگ بودن در مورد خطرها
۶۸	ر. ترسها
۶۸	ز. تحریک پذیری
۶۹	و. افسردگی
۶۹	ه. واکنشهای داغدیدگی
۶۹	ی. اضطراب و هراس
۷۰	(۴) اثرات بر کودکان

- ۷۲ اثر بر معلمین (۵)
- ۷۳ حرف زدن یا حرف نزدن؟
- ۷۴ چه کسی بیش از همه احتمال دارد تحت تأثیر قرار گیرد؟
- ۷۴ (۱) کودکان و نوجوانانی که زندگی‌شان بیش از دیگران در خطر بوده است
- ۷۵ (۲) آنها که شاهد مرگ و کشتار بودند
- ۷۵ (۳) کودکان و نوجوانانی که در خانواده‌هایی با روابط خانوادگی بی‌ثبات زندگی می‌کنند
- ۷۷ (۴) کودکان و نوجوانانی که هوش کمتری دارند
- ۷۷ (۵) تفاوت‌های جنسی
- ۷۷ (۶) کودکان و نوجوانان پناهنده
- ۷۹ آنچه مدارس می‌توانند انجام دهند
- ۸۱ تدوین یک برنامه احتیاطی
- ۸۳ وظایفی که از فوریت برخوردارند
- ۸۳ (۱) نیاز به اطلاعات مبتنی بر واقعیت
- ۸۳ (۲) انتقال اطلاعات به داخل و خارج مدرسه
- ۸۴ (۳) از عهده پاسخدهی به سؤالات برآمدن
- ۸۵ (۴) اطلاع دادن به والدین
- ۸۶ (۵) از عهده رسانه‌ها برآمدن
- ۸۷ (۶) اطلاع دادن به کارکنان
- ۸۸ (۷) مطلع کردن دانش‌آموزان
- ۸۹ (۸) ادامه دادن روال معمول
- ۸۹ (۹) اطلاع دادن به رؤسا و مراجع مقتضی
- ۸۹ (۱۰) حضور در تشییع جنازه‌ها
- ۹۰ خلاصه
- ۹۱ اقدامات کوتاه‌مدت
- ۹۱ (۱) پیوستن مجدد بچه‌ها به والدین‌شان

۹۲	(۲) مدیریت کارکنان
۹۳	(۳) "اجازه" صحبت به کارکنان دادن
۹۳	(۴) برقراری تماس با متخصصین خارج از مدرسه
۹۵	(۵) تشویق دانش آموزان به صحبت کردن
۹۶	(۶) به یاد آوردن واقعه
۹۷	(۷) کمک به دیگر دانش آموزان کلاس یا مدرسه برای کنار آمدن با حادثه و بحران
۹۸	(۸) در نظر داشتن تفاوت‌های فردی در انطباق یافتن
۹۸	(۹) توجه به واکنش‌های بچه‌های کوچکتر
۹۹	(۱۰) پایش اثرات و نتایج
۹۹	(۱۱) برگزاری یک جلسه پرسش و پاسخ
۱۰۰	(۱۲) ابراز همدردی
۱۰۱	خلاصه
۱۰۲	اقدامات میان مدت
۱۰۲	(۱) کمک به افراد برای بازگشت به مدرسه
۱۰۵	(۲) تحقیق و بررسی در مورد روش‌های آموزش جایگزین
۱۰۶	(۳) حمایت تخصصی از کارکنان
۱۰۷	(۴) حمایت کارکنان از بچه‌ها
۱۰۷	(۵) درمان بچه‌ها توسط متخصصین
۱۰۸	برخی اصول اساسی که بهنگام کار کردن با مشاورین خارج از مدرسه می‌بایست رعایت شوند
۱۱۰	(۶) حضور در تشییع جنازه‌ها
۱۱۱	(۷) گردهمایی‌های خاص و مراسم یادبود
۱۱۲	(۸) مطلع نگهداشتن خانواده‌ها
۱۱۲	(۹) پایش مداوم پیشرفت بچه‌ها
۱۱۴	خلاصه
۱۱۵	برنامه‌ریزی طولانی مدت تر

۱۱۵	(۱) مواظب افراد آسیب‌پذیر بودن
۱۱۶	(۲) برگزار کردن سالگردها
۱۱۶	(۳) توجه به فرایندهای قانونی
۱۱۶	(۴) در نظر داشتن تغییرات داستان
۱۱۸	خلاصه
۱۱۹	دخالت‌هایی در برنامه آموزشی
۱۲۰	(۱) پرداختن به مفاهیم حساس در برنامه آموزشی
۱۲۰	(۲) کمک به معلمین برای پرداختن به موضوعات حساس
۱۲۱	(۳) مائلی که در فرهنگ‌ها و ادیان مختلف، متفاوتند
۱۲۱	(۴) نسبت دادن تقصیر و گناه
۱۲۲	(۵) حمایت اجتماعی
۱۲۳	خلاصه
۱۲۴	تدوین یک برنامه احتیاطی
۱۲۴	(۱) شناسایی بحران‌های بالقوه
۱۲۵	(۲) انتخاب آژانسها و پرسنل حمایت مناسب
۱۲۵	(۳) اقدامات، برنامه‌ریزی شده‌اند و مسئولیت‌ها تقسیم شده‌اند تا در صورت وقوع یک بحران، تمامی عملیات به راحت‌ترین حالت ممکن جریان یابد تا از تأخیر و آسیب بیشتر جلوگیری گردد
۱۲۷	ضمایم
۱۲۸	ضمیمه ۱: تماسهای مفید
۱۳۰	ضمیمه ۲: بخش مطالعه بیشتر
۱۳۳	ضمیمه ۳: آدرسهای مفید
۱۳۵	معرفی چند کتاب آموزشی

در باره نویسندگان کتاب

دکتر ویلیام یول^۱ روانشناس بالینی است. وی در انستیتو روانپزشکی، پروفیسور روانشناسی کاربردی کودک و رئیس خدمات روانشناسی بالینی است. دکتر یول پیش از بازگشت به انستیتو روانپزشکی، ۶ سال به پژوهش در گستره آموزش و اپیدمیولوژی پرداخت. او تا سال ۱۹۹۳ حدود ۳۰۰ مقاله و ۹ کتاب در زمینه‌های مختلف حیطه روانشناسی کودک همچون اوتیسم، استفاده از تکنیکهای رفتاری توسط والدین و معلمان، اثرات سرب بر رشد کودکان و ترسهای کودکان منتشر کرده است.

او از زمان واژگون شدن یک کشتی حامل وسایل نقلیه در سال ۱۹۸۷^۲ به مطالعه و درمان اختلال استرس پس از سانحه^۳ در بالغین و کودکان پرداخته است.

آنه گلد^۴، دیگر نویسنده کتاب، به مدت ۲۰ سال در مدارس جامع لندن تدریس کرده است. وی ریاست دپارتمان نیازهای آموزشی خاص^۵ و سپس مسئولیت برآوردن نیازهای غیر درسی دانش‌آموزان را به عهده داشته است. وی در سال ۱۹۹۳ (بهنگام چاپ اول کتاب)، در مرکز بهبود مدیریت^۶ انستیتو آموزش

-
1. William Yule
 2. Herald of Free Enterprise
 3. Post Traumatic Stress Disorder
 4. Anne Gold
 5. Special Educational Needs Department
 6. Management Development Centre

دانشگاه لندن، تدریس می‌کرد و از این طریق، از نزدیک با مدارس و معلمان در
مورد مدیریت مراکزشان کار می‌کرد.

www.ketab.ir

مقدمه نویسندگان کتاب بر ترجمه فارسی اثر

در اواخر دهه ۱۹۸۰، مدارس بریتانیا، برخلاف انتظار، با تعداد بسیار زیادی وقایع تکان‌دهنده روبرو شدند، از وقایعی که در سفرهای ترتیب داده شده از سوی مدرسه در خارج از کشور برای دانش‌آموزان رخ دادند، تا مرگهای ناگهانی معلمان یا دانش‌آموزان در مدرسه، و تیراندازی‌های متعدد توسط دزدان و مزاحمین. کتاب "قبل از وقوع واقعه عاقل باشم" در پاسخ به این نیازها برای مدارس نگاشته شد تا مدارس برای غلبه بر بحرانهای گوناگون، واجد برنامه‌های احتیاطی شوند.

نویسندگان کتاب دریافتند که لازم است مدارس برنامه‌های احتیاطی بخوبی تدوین شده‌ای داشته باشند، برنامه‌هایی که با تجزیه و تحلیل خردمندانه از احتمال خطر و واگذاری پیشاپیش وظایف به کارکنان، در صورت وقوع یک بحران، آغاز شوند. چنین تفکری، نسبتاً جدید بود و هنگامیکه بنیاد کالوسته گلبنکیان^۱ یک نسخه از کتاب را به تمامی مدارس بریتانیا فرستاد، ما بسیار خشنود شدیم. بسیاری از سرمعلمین با نوشتن نامه، قدردانی و سپاسگزاری خود را برای دریافت چنین توصیه و پیشنهادی ابراز داشتند. تعدادی از اولیای امور و صاحبان نفوذ محلی در امور آموزشی از این کتاب استفاده کردند تا با توجه به بحرانهایی که با آنها مواجهند، برنامه‌های خود را برای مقابله با آن بحرانها طراحی کنند.

هفده سال بعد از آن زمان، رویکردها به بلایا، بحرانها و آسیب‌ها در مدارس، سرانجام با اطلاعات و پیشنهادهای موجود که بیش از گذشته مبتنی بر شواهد

هستند، تدوین شده‌اند. با این وجود، پیام اساسی کتاب "پیش از وقوع واقعه عاقل باشیم"، همچنان دارای اعتبار است. برنامه‌ریزی پیشاپیش کمک می‌کند تا مدیریت یک بحران بسیار آسانتر شود.

ایران یکی از چند کشور معدود دنیا است که پیش از سال ۲۰۰۴، مقدماتی را برای مقابله با پیامدهای سلامت روان ناشی از پیشامدهای غیرمترقبه پیچیده فراهم کرد. چند سال پیش، رئیس پیشین اداره سلامت روان ایران، دکتر محمد تقی یاسمی، به زلزله‌های زیادی که در ایران بوقوع می‌پیوندند، واکنش نشان داد و ترتیب آموزش از سوی بنیاد کودکان و جنگ^۱ را برای آماده کردن پرسنل به منظور کاهش اثرات چنین بلایایی داد. بنابراین، هنگامیکه زلزله بم در دسامبر ۲۰۰۳ رخ داد، اولیای امور توانستند مداخلات فشرده‌ای را در کمک‌رسانی به گروههایی از بازماندگان به انجام رسانند. بیش از ۶۵۰۰۰ کودک و بزرگسال از این مداخلات بهره‌مند شدند.

فلسفه و راهنمایی‌های عملی موجود در این کتاب و کتاب‌های راهنمای بنیاد کودکان و جنگ، نتیجه کار گروهی از متخصصین است که خود را وقف کمک به کودکان و نوجوانانی کرده‌اند که در معرض بلایا و هر نقطه‌ای از جهان قرار می‌گیرند، کمکهایی که به لحاظ تجربی آزموده شده‌اند و براحتی در دسترس می‌باشند. ما خرسندیم که ترجمه فارسی کتاب "قبل از وقوع واقعه عاقل باشیم" آماده شده است و امیدواریم که به همان میزانی که در بریتانیا سودمند بوده است، در ایران نیز آن را مفید ببابند.

ویلیام یول

آنه گلد

لندن، نوامبر ۲۰۱۰

مقدمه مترجم

وقایعی که در طول زندگی برای افراد رخ می‌دهند، می‌توانند بر سلامت جسمی، روانی، اجتماعی و حتی معنوی آنان اثر بگذارند. این اثرگذاری نه فقط وابسته به ماهیت واقعه، بلکه تفسیری است که فرد از واقعه و از علل آن دارد. علاوه بر آن، سن و مرحله‌ای از رشد که فرد در آن قرار دارد، بیماریهایی که در گذشته به آنها مبتلا بوده یا اکنون به آنها مبتلاست، وقایع قبلی زندگی و زمان رخ دادن و تعداد و ماهیت آنها، قدرت و استحکام شخصیت فرد، منابع استرس موجود در زندگی وی، مکانیسم‌های دفاعی مورد استفاده و قدرت انطباق فرد با استرسها، منابع حمایتی وی و ...، همگی عواملی مهم و دخیل هستند.

کودکان و نوجوانان سنین مدرسه، نظر به مرحله‌ای از رشد که در آن قرار دارند، در قبال وقایع زندگی، ممکن است آسیب‌پذیرتر از بزرگسالان باشند و نیازمند توجه و دقت نظر بیشتر در ارزیابی مشکل دریافت درمان و انجام اقدامات مناسب از سوی والدین، پزشکان، اولیای مدارس، سیاست‌گزاران و مسئولین هستند.

هر چند وقایعی که برای دانش‌آموزان به وقوع می‌پیوندند، ممکن است متنوع و گستره بحرانه‌ها، متفاوت باشد (درگیر شدن یک کودک یا نوجوان، یک خانواده، یک مدرسه و یا اغلب افراد یک جامعه)، تشابهات بسیاری در مورد واکنشهای فردی به حوادث و بلایا وجود دارد. بنابراین با اطلاع از این واکنشها و علائمی که کودکان و نوجوانان ممکن است دچار آن شوند و برنامه‌ریزی

برای مقابله با آنها، می‌توان به کاهش رنجهای آنان کمک کرد.

کتاب "پیش از وقوع واقعه عاقل باشیم" پاسخگوی نیازهای فوق است. این کتاب اولین بار در سال ۱۹۹۳ توسط بنیاد کالوسته گلبنکیان در لندن منتشر گردید. نظر به ضرورت و اهمیت مطالب کتاب، یک نسخه از کتاب جهت استفاده، برای تمامی مدارس بریتانیا فرستاده شد. علیرغم این مسئله، کتاب در سالهای ۱۹۹۱، ۱۹۹۷ و ۲۰۰۶ تجدید چاپ گردید.

کتاب حاضر، نخستین بار است که به زبان فارسی ترجمه می‌شود. ترجمه کتاب با کسب اجازه از بنیاد کالوسته گلبنکیان بعنوان ناشر کتاب و خوشنودی نویسندگان کتاب از ترجمه اثر به زبان فارسی، انجام شده است.

کتاب توسط افرادی تألیف شده است که با پشتوانه سالها تحقیق و پژوهش و ارتباط نزدیک با مدارس، واجد دانش و مهارتهای لازم نسبت به موضوع و شناخت صحیح از ساختار و مشکلات مدارس هستند و سالها جهت بهبود کیفیت مدیریت مدارس، برنامه‌ریزی و تلاش کرده‌اند.

اینکه بسیاری از استراتژیهای پیشنهادی در کتاب می‌توانند در برنامه "هر مدرسه‌ای" طراحی شوند، از کتاب، متنی بسیار ارزشمند ساخته است. در مطالعه اولیه متن اصلی کتاب از سوی مترجم، مطالب کتاب در عین علمی بودن، چنان عملیاتی بود که منجر به تصمیم‌گیری جهت ترجمه آن گردید علاوه بر علمی و عملیاتی بودن و سلاست متن، آنچه بوضوح در برخورد با کتاب به چشم می‌خورد، "حرفه‌ای" و "دلسوز" بودن نویسندگان کتاب بود، دو صفتی که برای بهره‌برداری از مطالب کتاب و اجرایی نمودن آن در مدارس نیز، مورد نیاز است. در بهره‌گیری از مطالب کتاب برای مدارس ایران (علت اصلی ترجمه کتاب)، ممکن است چالشهایی وجود داشته باشند، چالشهایی که برخی از آنها،

بسیار غم‌انگیزند. بعنوان مثال، مهم است که "باور" داشته باشیم که رویدادهای در مقیاس کوچک و با تعداد آسیب‌دیدگان کم نیز (که بسیار بیشتر از بلایایی در گستره وسیع و با تعداد جان باختگان یا آسیب‌دیدگان زیاد، بوقوع می‌پیوندند)، وقایعی "مهم" و هر یک، یک "بحران" هستند، بحرانهایی که نیازمند پرداخته شدن صحیح هستند، حتی اگر برای چند تن از دانش‌آموزان یک مدرسه اتفاق افتاده باشند. متأسفانه بنظر می‌رسد که ممکن است در باور این مسئله، مشکلاتی وجود داشته باشند، مشکلاتی که می‌بایست از میان برداشته شوند تا اصولاً لزوم تفکر و برنامه‌ریزی برای پرداختن و غلبه کردن بر وقایع ناگوار، احساس شود. از آنجا که احتمال می‌رفت برای خوانندگان ایرانی، "برخی" مثالهای ذکر شده در متن اصلی کتاب (مانند غرق شدن کشتی در سفری تفریحی، بروز حادثه در سفری به خارج از کشور که از سوی مدرسه ترتیب داده شده است و ...)، نامأنوس باشند و این تصور را به اشتباه به ذهن متبادر کنند که چون معمولاً چنین خدماتی در کشور ما از سوی مدارس ارائه نمی‌شوند، بنابراین اصولاً مدارس ما نیازمند مطالب ذکر شده در کتاب نیستند، با اجازه ناشر خارجی و نویسندگان کتاب، فصلی بعنوان "وقایع ناگوار در مدارس ایران" توسط مترجم نگاشته و به متن کتاب اضافه گردید تا مطالب کتاب برای خوانندگان ایرانی ملموس‌تر و نیاز به اجرایی شدن محتوای کتاب در مدارس کشور، قابل درک‌تر شود.

همانگونه که ذکر گردید برخی حوادث و بحرانها صرفاً به لحاظ "شکل و ظاهر" در کشورهای مختلف، متفاوت هستند اما به لحاظ ماهوی بسیار مشابهند. بعنوان مثال، در کشورهای مختلف و در کشور ما نیز، بردن دانش‌آموزان مقاطع گوناگون تحصیلی به مناطق مختلف کشور، تحت عنوان اردوهای تفریحی -

آموزشی، امری شناخته شده، آشنا و متداول است و حوادث درون مدرسه‌ای نیز متأسفانه در تمامی کشورها بوقوع می‌پیوندند.

در کشور ما، حتی در مورد استانهای "محروم" نیز، بردن دانش‌آموزان به استانی دیگر از سوی اولیای مدرسه، جهت شرکت در مسابقات درسی، قرآنی یا اردوهای تفریحی، غیرمعمول نیست؛ مواردی که متأسفانه گاه با شنیدن خبر تصادف خودروی حامل دانش‌آموزان (و در برخی موارد "کامیون" حامل آنها) از رسانه‌های عمومی و کشته و زخمی شدن تعدادی از دانش‌آموزان، مردم کلیه استانهای کشور از آن مطلع شده‌اند.

اما برآستی مدارس کشور در مورد وقایع ناگواری که تاکنون برای دانش‌آموزان و معلمان در داخل یا خارج از مدرسه اتفاق افتاده‌اند، چه کرده‌اند؟ بعنوان مثال، مدرسه‌ای که دانش‌آموزان خود را برای تفریح به پارک شهر تهران برده بود و در مقابل چشمان دانش‌آموزان، تعدادی از همکلاسیهای آنان جان خود را از دست دادند، با دانش‌آموزانی که از حادثه جان بدر برده بودند؛ دانش‌آموزانی که شاهد مرگ دوستان خود بودند، دیگر دانش‌آموزان مدرسه و ... معلمان و کارکنانی که مسئولیت حفاظت از جان دانش‌آموزان را بر عهده داشتند، چگونه برخورد کرد؟ آیا برنامه‌ای برای بازیابی سلامت گروههای فوق وجود داشت و یا تدوین گردید؟ آیا تدابیری برای کاهش احتمال وقوع مجدد چنین حوادثی اندیشیده شد؟

مدارسی که تعدادی از دانش‌آموزان آنها بهنگام شرکت در اردویی تفریحی یا آموزشی، بر اثر تصادف خودرو، کشته یا مجروح شدند، چگونه با این مسئله برخورد کردند؟

مدارسی که در فصلهای سرد سال دچار آتش‌سوزی شدند و تعدادی از

دانش‌آموزان آنها در اثر سوختگی، جان خود را از دست دادند یا دچار بدشکلی در صورت یا دیگر قسمت‌های بدن شدند یا معلمین آنها دچار آسیب‌های جدی گردیدند، چگونه با این بحرانها مواجه شدند؟ آیا برنامه‌ای برای مقابله با اثرات و عوارض این حوادث، تدوین و اجرا شد؟

ممکن است سطور بالا، این تصور را ایجاد کنند که مدیران و کارکنان مدارس در معرض اتهاماتی بسیار بزرگ قرار گرفته‌اند اما باید توجه داشت مدیران و کارکنانی که برای مقابله با حوادث و بحرانها آموزش ندیده‌اند و واجد برنامه‌ای مدون برای مقابله با وقایع ناگوار نیستند، آیا اصولاً به لحاظ علمی و نیز در صحنه عمل، قادر به پاسخگویی صحیح به چنین وقایعی هستند؟ وقایعی که پرداختن به آنها، نیازمند دانش و مهارت‌های خاص خود است.

در برخی مدارس کشور نیز پس از مواجهه با حوادث و بحرانها، به علت احساس مسئولیت و دلسوزی برخی کارکنان، احتمالاً اقداماتی صورت گرفته است، اقداماتی که ممکن است حاصل هم‌اندیشی چند تن از کارکنان مدرسه بوده باشد اما حتی در چنین مواردی، این سؤال مطرح می‌شود که آیا نوع پرداختن آنها به مسئله، اصولاً صحیح بوده است؟ آیا اقدامات انجام شده حتی در صورت صحت، کافی بوده است؟ آیا ممکن است در این روند اشتباهاتی، و گاه اشتباهاتی جدی، رخ داده باشند؟ آیا این اشتباهات قابل پیشگیری بودند؟ مطالب کتاب حاضر پاسخگوی سئوالات فوق و بسیاری سئوالات دیگر است.

هر چند مخاطبین اصلی این کتاب، کارکنان و گردانندگان مدارس هستند اما مطالب ارائه شده در کتاب، برای والدین نیز بسیار مفید و ضروری است. این امر نه فقط از باب افزایش دانش و اطلاعات والدین در باره مبحثی بسیار مهم (مواجه شدن فرزندان آنها با بحرانها و مشکلات) و آگاهی از اقداماتی که

"باید" و "نباید" انجام دهند، می‌باشد بلکه از این نظر نیز که پس از مطالعه کتاب و در صورت خردمندانه یافتن مطالب کتاب، به این باور برسند که به اجرا در آمدن محتوای کتاب در مدارس کشور، یک "ضرورت" است و بنابراین کتاب در جایگاه واقعی خود، بعنوان بخشی از مطالبات والدین از سیستم آموزش کشور، قرار گیرد.

این، یکی از آرزوهای من است که روزی محتویات این کتاب در کلیه مدارس کشور به درستی به اجرا درآید. امید آنکه در طول حیاتم شاهد تحقق این آرزو باشم چرا که محتوای کتاب را مصداق یک کار "خوب" یافتم، کار خوبی که نیازمند اراده و تلاش کسانی برای به اجرا در آمدن در مدارس کشور است.

و این سخن امام علی (ع) را نیز به یاد داشته باشیم که "مَنْ قَصَّرَ عَنْ فِعْلِ الْخَيْرِ خَسِرَ وَ نَدِمَ": کسی که در انجام دادن کار خوب کوتاهی کند، زیان می‌بیند و پشیمان می‌شود.

سپیده امیدواری

فروردین ۱۳۹۰